

การพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเช่*

Human Development in the Nitze's View

พระอริวัฒน์ อชิโต, อนุสิทธิ์ ตันโพธิ์, Soeurng Seam, สุวิน ทองปิ่น และจรัส ลีกา
Phra Atiwat Achito, Anusit Tonpho, Soeurng Seam, Suwin Thongpan and Jaras Leeka
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: totuyoatiwat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอถึงการพัฒนามนุษย์ตามทัศนะของนิตเช่ พบว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับการมีเจตจำนงเสรี จึงจำเป็นต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง มนุษย์มี 3 ระดับ คือ 1) ระดับทาส เป็นมนุษย์ที่ยังมีความกลัวต่อเจ้านายเหมือนกับทาส 2) ระดับนาย เป็นมนุษย์ผู้ที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองและสามารถสั่งการได้เหมือนกับเจ้านาย 3) ระดับอภิมนุษย์ เป็นมนุษย์ผู้ที่สามารถควบคุมตนเองได้โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจใดๆ ดังนั้นการพัฒนามนุษย์จึงเริ่มต้นจากระดับทาสไปสู่ระดับนาย และจากระดับนายไปสู่ระดับอภิมนุษย์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในทัศนะของนิตเช่

คำสำคัญ: มนุษย์; การพัฒนา; นิตเช่

Abstract

This academic article aims to presentation the human development in the view of Nietzsche. It was found that human was born with Free Will so they have to choose one of them unavoidably. Nietzsche classified the humanity into three levels: 1) Slavery level. Human in this level is like a slave who is always fear and obey to his master. 2) Master level. Human in this level is like a master who can decide and command by himself. 3) Superman level. Human in this level is a wiseman who can control himself very well. So that the human development by Nietzsche is to start respectively from Slavery to Master, and from Master to Superman level.

Keywords: Human; Development; Nitze's

*ได้รับบทความ: 15 ธันวาคม 2564; แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2565

Received: December 15, 2021; Revised: April 21, 2022; Accepted: April 30, 2022

1. บทนำ

การพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางทุนนิยม จะส่งผลหรือมีส่วนทำให้พื้นฐานจิตใจของคนจนเสียหายขาดพลังความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจที่จะร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกัน เพราะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวทุนนิยมเน้นที่คนเก่ง คนเด่น คนดัง จึงต้องแข่งขันกัน วิถีทางพัฒนาความสามารถในการแข่งขันนี้ดำเนินไปได้ในภาคส่วนสังคมที่พัฒนาหรือเจริญแล้ว เพราะพอที่จะแข่งขันกันได้ แต่เมื่อนำไปใช้กับคนจน และคนด้อยโอกาสแล้วมีแต่แพ้กับแพ้ และทำให้พื้นฐานจิตใจของคนจนเหล่านี้นตกต่ำไปจากเดิมที่รักสามัคคีร่วมมือช่วยเหลือกันจะกลายเป็นต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำวัฒนธรรมของการช่วยเหลือกันก็หมดไป สังคมไทยที่เคยอยู่กันอย่างสงบสุขพออยู่พอกินมาหลายร้อยปีก็ล่มสลายลงกลายเป็นชุมชนที่อ่อนแอ (วัชรวิ ทรวงประชุม, 2549, หน้า 669) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ได้สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤดี” หรือ แนวทางของการประพฤติดี ปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดี ทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2533, หน้า 31) นอกจากนี้ แม้ว่า การพัฒนามนุษย์จะมีการพัฒนาหลายวิธีการ ซึ่งมีนักวิชาการและนักปรัชญาได้ให้ความคิดเห็น และวิธีการพัฒนามนุษย์ที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของตนเอง แต่เมื่อพูดถึงวิธีการพัฒนามนุษย์ตามแนวคิดของนิตเช่ จะพบว่า มีแนวคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะดังปรากฏในหนังสือ Thus Spoke Zarathustra สรุปได้ว่า การพัฒนามนุษย์นั้นเป็นการพัฒนามนุษย์ธรรมดาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้วนี้กลายเป็นอภิมนุษย์ (อริย์รัช เลิศอมรไชยกิจ, 2561, หน้า 11-17)

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สภาพสังคมในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ชีวิตของมนุษย์มีความวุ่นวุ่นไร้ซึ่งความสุข จึงทำให้มนุษย์มุ่งแสวงหาความสุขแก่ตนเองด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งโดยความเป็นจริงมนุษย์จึงได้พบความจริงว่า การแสวงหาความสุขแท้จริงนั้นไม่เกิดขึ้นเพราะการแสวงหาจากภายนอก สิ่งที่เป็นความสุขที่แท้จริงและมีความเป็นเสรีภาพจะต้องเกิดจากกระบวนการขัดเกลาลิขิตของตนเองให้กลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยคุณค่า จนกลายเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดอภิมนุษย์ของนิตเช่ที่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์พัฒนาชีวิตได้ แนวคิดอภิมนุษย์ของนิตเช่ หมายถึง ผู้ที่เข้าใจถึงเจตจำนงที่จะมีอำนาจ เป็นสาร์ตอะแห่งชีวิตและอยู่เบื้องหลังทุกอย่างในธรรมชาติ อำนาจในทางสร้างสรรค์ ดังกล่าว ได้แก่ การใช้อำนาจอย่างเป็นธรรมยึดถือเหตุผลเป็นหลักถือความสามารถของบุคคลเป็นหลักปฏิบัติ และนำไปสู่ความกลมกลืนสามัคคี มีเมตตาธรรม ความสุขที่แท้จริงของอภิมนุษย์คือการครองอำนาจอยู่อย่างยาวนาน โดยมีกิเลสเป็นแรงผลักดันคนดียอดเยี่ยมคือคนหัวรุนแรงยอมทุ่มเททุกอย่างเพื่ออุดมคติที่ยึดถือเป็นคุณธรรมประจำตัว

การพัฒนามนุษยชาติจะเป็นไปไม่ได้ถ้าปราศจากการตื่นตัวในการแสวงหาอำนาจและการปกครองตลอดถึงการกำหนดให้มีคุณธรรมหน้าที่อันสูงสุดของมนุษย์คือการมีอำนาจ และศีลธรรมที่ตายตัวไม่มีผู้มีอำนาจย่อมมีสิทธิกำหนดกรอบการตัดสินศีลธรรม (อริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ, 2561, หน้า 11-17) และตัวเจตจำนงนี้จะเป็นพลังที่จะเกิดขึ้นในภายในเป็นพลังความมุ่งมั่นอย่างไม่สิ้นสุด แต่ขาดเป้าหมายและระบบระเบียบแบบแผน พลังงานนี้แสดงออกเป็นกิจกรรมความพยายามความดิ้นรนจากร่างกายและการเคลื่อนไหวของร่างกายส่วนพลังที่เป็นปรากฏการณ์ในธรรมชาติเป็นเพียงการแสดงออกของพลังหรือเจตจำนงสามัญทั่วไป ซึ่งพลังงานต่างๆ ในธรรมชาติเช่นพลังงานแม่เหล็กพลังงานไฟฟ้า พลังงานแรงดึงดูดหรือจะเป็นพลังในชีวิตพืช พลังสัญชาตญาณ พลังกิเลสมนุษย์ พลังงานเหล่านี้เป็นพลังงานที่แสดงออกของ “เจตจำนง” เพราะฉะนั้นเราจึงเรียกว่า “พลังดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด” เป็นสภาวะของเจตจำนงที่จะมีชีวิตอยู่นั่นเอง (กิริติ บุญเจือ, 2522, หน้า 178)

ในกระบวนการพัฒนามนุษย์นั้น นิตเซ่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนิจวัญ ซึ่งถือเป็นแนวความคิดที่สำคัญที่สุด ซึ่งนิตเซ่ได้กล่าวไว้ว่าที่คนนี้เป็น “ความคิดของความคิดทั้งปวง” และเป็น “แนวคิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุด” ในกระบวนการค้นพบปรัชญาของนิตเซ่ มโนทัศน์เรื่องนิจวัญหมายถึงทัศนะที่เชื่อว่าชีวิตของแต่ละคนรวมทั้งการผันแปรทุกอย่างของโลกจะหมุนเวียนซ้ำรอยเดิมทุกประการอย่างไม่มีสิ้นสุด มโนทัศน์เรื่องนิจวัญยังสอนว่ามนุษย์จะต้องเผชิญกับชีวิตแบบเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนชั่วนิรันดร์ ดังนั้นผู้ที่มีความแข็งแกร่งย่อมจะต้องพบกับนิรันดร์ภาพของตนเองอย่างเต็มที่ที่ตนพอใจที่สุดนั่นคือเขาจะต้องเป็นผู้สร้างคุณค่า และกฎเกณฑ์สำหรับตนเอง สร้างสรรค์ตนเองให้สมบูรณ์ที่สุดในทุกๆ ด้าน และก้าวข้ามจากความเป็นมนุษย์ธรรมดาไปสู่ความเป็นผู้เหนือมนุษย์หรืออภิมนุษย์ (วนิดา คุดตวัส, 2523)

ดังนั้น จากการนำเสนอสภาพปัญหาในการพัฒนามนุษย์ที่ประสบความสำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้างด้วยกระบวนการพัฒนามนุษย์จากหลากหลายทัศนะ และเพื่อเป็นการนำเสนอถึงแนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่มีความสมบูรณ์โดยยึดแนวคิดเรื่องนิจวัญที่นิตเซ่ถือว่าเป็นความคิดของความคิดทั้งปวงและเป็นแนวคิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดนี้มาเป็นเครื่องมือในการสร้างมนุษย์ว่าจะมีความแตกต่างจากนานาทัศนะนั้นอย่างไร ผู้เขียนจึงขอเสนอบทความการพัฒนาคนในทัศนะของนิตเซ่ ดังนี้

2. มนุษย์ในทัศนะของนิตเซ่

พริตริค นิตเซ่ ได้กล่าวถึงมนุษย์ไว้ว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีต้นกำเนิดมาจากพลังงานชนิดหนึ่งที่ดิ้นรนเอาชนะกันภายในธรรมชาติ พลังงานดังกล่าวเป็นธาตุที่แผ่กระจายในวัตถุต่างๆ ไม่อาจชั่งตวงปริมาณใดๆ ออกมาเป็นรูปธรรมได้ แต่มีผลทำให้วัตถุ หรือสิ่งของนั้นดิ้นรนที่จะเอาชนะสิ่งอื่น เช่น ถ้าอยู่ในพืช พืชก็เอาเปรียบและกินแร่ธาตุที่สูญเสีย สัตว์ก็เอาเปรียบพืช ถ้าหากธาตุนี้มาปรากฏในตัวมนุษย์ มนุษย์ก็ย่อมมีจิตใจที่คิดจะเอาชนะกันและกันอยู่เสมอ แนวคิดนี้จึงเป็นอำนาจซึ่งสัมพันธ์กับพลังงานต่างๆ ซึ่งเรียกว่า

เจตจำนง (The Will) และเรียกการทำงานของพลังงานนี้คือ เจตจำนงสู่อำนาจ (The Will to Power) ดังนั้น ธรรมชาติของมนุษย์ในความหมายของนิตเช่ก็คือ การดิ้นรนที่จะเอารอดเอาเปรียบ ห้ำหั่นกัน การเอาชนะด้วย วิธีการทางกายภาพ หรือวิธีการที่สร้างสรรค์ รวมไปถึงการตีตัวเสมอเรียกร่องสิทธิในด้านใดด้านหนึ่งก็ถือเป็นการเอาชนะทั้งสิ้น และที่สำคัญสัญชาตญาณที่เป็นสากลและเป็นพื้นฐานที่สุดที่ทุกคนกระทำตามนั้นเป็นสิ่งที่เหมือนเป็นกฎให้เราทำตาม แต่เราต่างหากที่เป็นคนสร้างมันขึ้นมาเอง (ธนูตม์ นันเพ็ญ, 2561, หน้า 210-235) และนอกจากแนวคิดในการพัฒนามนุษย์แล้ว นิตเช่ ยังให้ความสำคัญในการพัฒนามนุษย์สู่ความเป็นอภิมนุษย์ ที่หมายถึงมนุษย์ผู้ที่มีความกล้าหาญ รู้จักใช้เหตุผลและสติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ไม่เชื่อหรือยอมรับสิ่งใดๆ โดยปราศจากการตรวจสอบด้วยเหตุผล และต้องเป็นชีวิตที่มีพลังอำนาจ นิตเช่ให้ทัศนะว่า เจตจำนงที่จะมีอำนาจจะต้องเป็นพลังอำนาจที่มีในตนที่สามารถควบคุมและแปรเปลี่ยนกิเลสทั้งหลายให้สามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์คุณค่าให้กับตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีความหมายโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม และความเมตตาธรรม

ในทัศนะของนิตเช่เชื่อว่า มนุษย์มีพลังอยู่สองแบบอยู่ในตัวคือ พลังไดโอนีเซียนและพลังอพอลโลเนียน เมื่อสองสิ่งในตัวมนุษย์ถูกควบคุมได้จะสามารถครอบงำผู้อื่น และทำให้ตนเองอยู่เหนือบุคคลอื่นได้ การครอบงำโดยความรู้ที่ตนเองมีเหนือผู้อื่นเป็นการนำพาไปสู่ความเป็นผู้เหนือมนุษย์ การใช้อำนาจในแนวคิดของนิตเช่เป็นอำนาจที่ เรียกว่า อำนาจเหนือ กฤษ maya และวิโรจน์ อินทนนท์, 2561, หน้า 236-259) และนอกจากนี้การใช้อำนาจของมนุษย์ที่ถูกต้องจะต้องเกิดจากรูปแบบของการครอบงำ การควบคุมตนเอง การพยายามทำให้ผู้อื่นทำตามด้วยความเห็นชอบ และไม่ได้มีการบังคับใดๆ จึงเป็นการใช้อำนาจเพื่อไปสู่อำนาจที่สูงขึ้นด้วยการนำพาตนเองไปสู่อภิมนุษย์ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนือจนถึงจุดสูงสุดที่เรียกว่า นิจวิฏ์ นั่นเอง

ดังนั้น มนุษย์ในทัศนะของนิตเช่จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกโดยยึดแนวคิดเรื่องนิจวิฏ์ ที่เป็นความคิดของความคิดทั้งปวงและเป็นแนวคิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดนี้มาเป็นเครื่องมือในการสร้างมนุษย์และมีกิเลส เป็นพลังผลักดันที่สำคัญให้เข้าถึงความเป็นอภิมนุษย์ที่มีความเป็นตัวของตัวเองเป็นผู้ที่สร้างและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และอุดมคติที่ตนเองสร้างขึ้นเพื่อความเป็น “คนดี” ที่มีความหมายถึงบุคคลผู้ที่ไม่พอใจกับสภาพที่เป็นอยู่แต่พยายามที่จะพัฒนานตนเองอยู่ตลอดเวลาจนกลายเป็นอภิมนุษย์ คือคนที่ยอมทุ่มเททุกอย่างเพื่ออุดมคติที่ตนเองยึดถือว่าเป็นคุณธรรมประจำตัว ไม่ประนีประนอมกับความชั่วร้ายทั้งปวง และเข้าถึงความสุขที่แท้จริงของความเป็นอภิมนุษย์ (อริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ, 2561, หน้า 11-17) นอกจากนี้สภาวะแห่งการเป็นอภิมนุษย์นี้จะต้องเป็นบุคคลที่มีชีวิตที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจในตนเองและได้ครองหรือรักษาอำนาจนั้นให้อยู่ได้ตลอดไป หากปราศจากการตีตัวในการแสวงหาพลังอำนาจในตนเองแล้วการพัฒนามนุษยชาติจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์คือการได้มาซึ่งความเป็นอภิมนุษย์ คือผู้ที่มีเสรีภาพที่แท้จริงที่จะสามารถกำหนดเส้นทางหรือชะตาชีวิตของตนเองได้

3. การพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเซ่

การพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเซ่ได้กล่าวถึงลักษณะเจตจำนงเป็นพลังที่เกิดในภายในเป็นพลังความมุ่งมั่นอย่างไม่สิ้นสุดแต่ขาดเป้าหมายและระบบระเบียบแบบแผนพลังงานนี้แสดงออกเป็นกิจกรรมความพยายามความตื่นรนจากร่างกายและการเคลื่อนไหวของร่างกายส่วนพลังที่เป็นปรากฏการณ์ในธรรมชาติเป็นเพียงการแสดงออกของพลังหรือเจตจำนงสามัญทั่วไป ซึ่งพลังงานต่างๆ ในธรรมชาติ เช่น พลังงานแม่เหล็ก พลังงานไฟฟ้า พลังงานแรงดึงดูด หรือจะเป็นพลังในชีวิตพืช พลังสัญชาตญาณ พลังกิเลสมนุษย์ พลังงานเหล่านี้เป็นพลังงานที่แสดงออกของ “เจตจำนง” เพราะฉะนั้นเราจึงเรียกว่า “พลังตื่นรนเพื่อการอยู่รอด” เป็นสถานะของเจตจำนงที่จะมีชีวิตอยู่นั่นเอง และอำนาจ (Power) ในความคิดของนิตเซ่มีใช้อำนาจปกครองกดขี่ผู้อื่น แต่เป็นอำนาจสร้างสรรค์ ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และปรัชญา โดยเริ่มจากการรู้จักควบคุมกิเลส คนไร้กิเลสไม่มีหวังจะมีอำนาจ แต่ผู้มีกิเลสแก่กล้าและรู้จักควบคุมใช้ในงานสร้างสรรค์ คนนั้นแหละเป็นคนมีอำนาจ (กิริติ บุญเจือ, 2555, หน้า 178) และนิตเซ่กล่าวไว้ในหนังสือ The Dawn สรุปว่า การประทุติตนของเรา อาจจะอธิบายได้ด้วยความรู้เรื่องเจตจำนงที่จะมีอำนาจ เช่นว่า เราพยายามที่จะแข่งขันชิงดีชิงเด่นกับคนที่เรารู้จักตลอดเวลา “ความพยายามที่จะดีเลิศ คือความพยายามเอาชนะคนใกล้เคียง แม้จะชนะโดยไม่ปรากฏก็เอา หรือขอแต่เพียงให้รู้สึกในตัวเองว่าชนะก็ยังดี” “ถ้าจะทำบุญของความพยายามที่จะเอาชนะกันที่ซ่อนเร้นอยู่ในใจแล้วก็คงจะยืดยาวและนี้แหละที่สร้างประวัติวัฒนธรรมขึ้นมา” วัฒนธรรมของมนุษย์ก้าวหน้ามาได้ก็เพราะความพยายามเอาชนะกันและกันของมนุษย์ทั้งหลายที่รวมกันนี้เอง (กิริติ บุญเจือ, 2555, หน้า 238) นอกจากนี้ นิตเซ่ยังได้กล่าวว่า จุดหมายของการมีชีวิตก็คือการพอใจในความเป็นตัวของตัวเองจะพอใจเช่นนี้ได้ก็ต้องเสี่ยงหรืออาจจะสรุปได้ว่าเคล็ดลับของการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ที่สุดและพอใจกับชีวิตมากที่สุดคือ ดำเนินชีวิตในอันตราย หรือต้องเสี่ยงเพื่อพัฒนาชีวิตสู่เป้าหมายที่สูงที่สุด

นอกจากนี้ นิตเซ่ยังได้นำเสนอถึงกระบวนการพัฒนามนุษย์ โดยแบ่งกระบวนการพัฒนามนุษย์ เพื่อต่อการพัฒนาและนำไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. มนุษย์ระดับทาส มนุษย์ระดับนี้ไม่เป็นตัวของตัวเองเพราะกลัวความรับผิดชอบ ไม่กล้ามีความคิดเป็นของตัวเอง จึงนิยมเดินตามอุดมการณ์ที่คนส่วนมากยอมรับ ไม่กล้าทำอะไรผิดไปจากผู้อื่น เพราะไม่รู้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น คนประเภทนี้ส่วนมากคิดว่าการถือตาม “ศีลธรรมแบบทาส (Slave morality)” เช่นนี้ เป็นวิธีที่ได้เปรียบที่สุดแล้วเพราะปลอดภัยไม่ต้องเสี่ยงไม่ต้องคิด และไม่ต้องรับผิดชอบเพียงแต่ยอมให้เกียรติคนบางคนที่มีอำนาจเหนือตนก็พอแล้ว และนิตเซ่ถือว่าคนกลุ่มนี้เป็นพวกคิดสั้นที่คิดว่าการกระทำของตนนั้นเป็นความชาญฉลาด แต่การกระทำดังกล่าวนี้ไม่ใช่อุดมการณ์ของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. มนุษย์ระดับนาย มนุษย์ระดับนี้กล้าเสี่ยงและกล้าเสี่ยงเพื่อความเป็นใหญ่เหนือคนอื่น คนเหล่านี้จะทำอะไรตามใจโดยถือคติว่า “ตายเสียดีกว่ายอมจำนน” เป็นคนกล้าเสี่ยง มนุษย์ระดับทาสก็จะเกรงกลัว

ยึดถือเป็นที่พึ่ง และยอมให้เป็นนาย มนุษย์ระดับนี้จึงถือ “ศีลธรรมแบบนาย (master morality)” トラบเท่าที่ไม่มีคู่แข่ง ครั้นมีคู่แข่งก็ต้องต่อสู้กันจนตายไปข้างหนึ่ง แต่ถ้าหากพบผู้ที่มีพลังเข้มข้นแสดงความเป็นนายเหนือตนมากๆ เห็นว่าไม่มีทางสู้แน่ๆ ก็จะยอมจำนนโดยยอมถือศีลธรรมแบบทาส ทั้งนี้เพื่อจะมีโอกาสใช้ศีลธรรมแบบนายกับผู้ที่อ่อนแอกว่าต่อไปได้โดยสะดวก บางครั้งเขาอาจจะยอมจำนนต่อคู่แข่งที่มีพลังไล่เลี่ยกับตนชั่วคราว เพื่อหาโอกาสล้มล้างในเวลาต่อมา นิตเช่คิดว่ามนุษย์ระดับนายมีพลังเข้มข้นกว่ามนุษย์ในระดับทาส จึงเอาเปรียบทุกคนที่อ่อนแอกว่าตนในทุกวิถีทาง พวกนี้จะทำความเจริญให้แก่มนุษยชาติ แต่ก็สร้างความเดือดร้อนให้กับบุคคลอื่นเช่นกัน

3. ระดับอภิมนุษย์ มนุษย์ระดับนี้ได้แก่นักปราชญ์ผู้เห็นแจ้งในสัจธรรม รู้ว่าเบื้องหลังของสิ่งที่ปรากฏทั้งหลายคือ เจตจำนงที่จะมีอำนาจ รู้ว่าพลังหน่วยย่อยทั้งหลายดินรนเอาเปรียบกันอย่างไร้รู้เท่าไม่ถึงการณ์จึงตกเป็นเหยื่อแห่งการเอาเปรียบกันอย่างไร้รู้จักจบสิ้น นิตเช่คิดว่า ศาสดายิ่งใหญ่ทั้งหลายในอดีตได้เห็นสัจธรรมนี้มาแล้ว แต่ไม่สามารถพูดออกตรงๆ อาจจะเป็นเพราะยังไม่พบคำศัพท์ที่เหมาะสมหรืออาจจะกลัวว่าผู้ฟังไม่เข้าใจ อภิมนุษย์ยอมมีใจอุเบกขามีใจสงบไม่ตะเกียกตะกาย (กิริติ บุญเจือ, 2555, หน้า 13-14)

ดังนั้น กระบวนการพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเช่ทั้ง 3 ระดับ สรุปลงในประเด็นนี้ได้ว่า มนุษย์ที่อยู่ในระดับทาส และระดับนาย ล้วนมีกิเลสเป็นเครื่องนำทางทำให้ขาดเสรีภาพจึงทำให้เป็นมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์ นิตเช่ยกย่องมนุษย์ที่มีเจตจำนงสู่อำนาจที่จะพัฒนาตนเองเข้าถึงความมีเสรีภาพเป็นระดับอภิมนุษย์ที่เป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนาในทัศนะของนิตเช่

4. เป้าหมายการพัฒนามนุษย์ของนิตเช่

ในประเด็นนี้นิตเช่ได้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์สรุปได้ว่า เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ของการพัฒนามนุษย์ระดับทาส ระดับนาย ให้ก้าวไปสู่ความเป็นอภิมนุษย์ที่มีภาวะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งคุณลักษณะของอภิมนุษย์นั้นจะแสดงออกด้วยการเป็นผู้ที่อุทิศตนแก่โลกโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนหรือผลประโยชน์ของตนเอง มีความใฝ่รู้ และแสวงหาความจริงแท้ของชีวิต มีความสร้างสรรค์ที่ก้าวพ้นกรอบความคิด หรือจารีตแบบเดิมๆ ของสังคมส่วนใหญ่ เป็นมนุษย์ที่มีความมุ่งมั่น และมีพลังที่จะเริ่มต้นใหม่มนุษย์มีเสรีภาพที่จะทำเพื่อประโยชน์สังคมในโลกนี้มากกว่าที่จะมุ่งการบูชาญัตถ์ด้วยเหตุผลของการมีชีวิตที่ดีในโลกหน้า ดังข้อความในบทประพันธ์ที่ว่า “ข้าจะสอนให้ท่านเป็นอภิมนุษย์ อภิมนุษย์เป็นความหมายของโลก จงยอมให้เจตนารมณ์ของท่านกล่าวว่า อภิมนุษย์จักเป็นความหมายของโลก ข้าวิงวอนท่านภราดรแห่งข้า จงชื่อตรงต่อโลก จงอย่าเชื่อผู้ที่เอ่ยถึงความหวังอันโลกหน้าเขาต่างเป็นผู้วางยาพิษ ไม่ว่าเขาจะรู้ตัว หรือไม่ก็ตาม” (พริดิช วิลเฮล์ม นิตเช่, 2550, หน้า 28-29) ดังนั้น เมื่อสรุปจากบทประพันธ์นี้จะพบว่าการดำรงชีพอยู่ในระดับปัจเจกจะต้องมีเป้าหมายสูงสุดของการดำรงอยู่ของมนุษย์เพื่อการเข้าถึงความเป็น

อภิมนุษย์ที่มีเสรีภาพ และความเป็นอภิมนุษย์คือภาวะที่มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตสำนึกสามารถเข้าถึงความจริงของโลก และชีวิต มีความใฝ่รู้และแสวงหาความจริงแท้ของชีวิต สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีปัญญาอยู่กับโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ได้อย่างเข้าใจ มีความหวังยอมรับแต่ไม่ยอมแพ้โลก รักและเข้าใจโลกอย่างที่มันเป็น หรือสามารถเริ่มต้นใหม่ในท่ามกลางการเวียนว่ายของความไม่ไปอย่างไร้จุดจบได้เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคลที่ยังไม่อาจพิสูจน์การดำรงอยู่ในทางภาวะวิสัยของมันได้ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2560, หน้า 132 -133) ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้จึงเป็นเป้าหมายที่แท้จริงในการพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเช่

นอกจากนี้ นิตเช่ยังให้ทัศนะต่อกระบวนการพัฒนามนุษย์ว่า มนุษย์มีพลังที่จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นอภิมนุษย์ได้ แต่ความเป็นอภิมนุษย์ของนิตเช่ไม่ได้มุ่งไปถึงขั้นบรรลुरुธรรมแบบศาสนา แต่นิตเช่ได้ให้ทัศนะว่า มนุษย์เมื่อได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องแล้วก็จะเข้าถึงความเป็นอภิมนุษย์ที่เป็นผู้มีความกล้าหาญ รู้จักใช้เหตุผล และสติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่เชื่อหรือยอมรับสิ่งใดง่าย ๆ โดยปราศจากการตรวจสอบด้วยเหตุผล และต้องเป็นชีวิตที่มีพลังอำนาจสามารถควบคุมตนเองทั้งทางร่างกาย และจิตใจมิให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหา แต่ก็มีไข่ขจัดมันออกไปเหมือนความเชื่อของศาสนา แต่นำเอาเจตจำนงที่จะมีอำนาจของตนเองมาใช้เพื่อมิให้ตกเป็นทาสและมีอิสรภาพ โดยที่นิตเช่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอภิมนุษย์ ดังที่ อริยธัช เลิศอมรไชยกิจ (2561, หน้า 11-17) สรุปไว้ดังนี้

1. อภิมนุษย์ คือ ผู้ที่รู้แจ้งหรือเข้าใจว่า “เจตจำนงที่จะมีอำนาจ” (Will to power) คือสารัตถะแห่งชีวิตและอยู่เบื้องหลังทุกอย่างในธรรมชาติ และอำนาจ (Power) ในความคิดของนิตเช่ มิใช่อำนาจปกครองกดขี่ผู้อื่น แต่เป็นอำนาจสร้างสรรค์ซึ่งอำนาจในทางสร้างสรรค์ หมายถึง ใช้อำนาจเป็นธรรม ยึดถือเหตุผลเป็นหลัก ถือความสามารถของบุคคลเป็นหลักปฏิบัติ นำไปสู่ความกลมกลืนสามัคคีมีเมตตาธรรม
2. อภิมนุษย์ คือ ผู้บรรลุสภาวะที่เรียกว่า “ความสุข” ซึ่งไม่ใช่ในความหมายที่ว่า ปราศจากความทุกข์ แต่เป็นความสุขจากการได้ครองอำนาจนั้นอยู่นานๆ และใช้อำนาจไปในทางสร้างสรรค์ นั่นคือความสุขที่แท้จริงมีกิเลสเป็นแรงผลักดัน
3. อภิมนุษย์คือผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างเต็มไปด้วยการต่อสู้และฝ่าอันตรายมักใหญ่ใฝ่สูงการต่อสู้เพื่อความเป็นอยู่ (Struggle for existence)
4. อภิมนุษย์คือผู้ที่มีอำนาจ เป็นคนมีอิสรภาพอย่างเต็มที่ เป็นคนมีเหตุผลและไม่ยอมรับหรือนับถือศาสนา ลัทธิ และประเพณีโดยปราศจากการทดสอบด้วย มาตรฐานของตรรกวิทยาหรือหลักของเหตุผล
5. คนดีในทรรศนะของนิตเช่ คือผู้ที่ยังไม่พอใจกับสภาพปัจจุบันของตน แต่อยากให้แปรสภาพไปสู่สภาพที่ดีกว่าจนถึงสภาพที่ดีที่สุด คือ สภาพอภิมนุษย์ คนดียอดเยี่ยมในทรรศนะของนิตเช่คือ “คนหัวรุนแรง” ยอมทุ่มเททุกอย่างเพื่ออุดมคติที่ตนเองยึดถือว่าเป็นคุณธรรมประจำตัว

6. อภิมนุษย์ได้แก่นักปราชญ์ผู้เห็นแจ้งในสังขารม รู้ว่าเบื้องหลังของสิ่งที่ปรากฏทั้งหลายคือ “เจตจำนงที่จะมีอำนาจ” รู้ว่าพลังหน่วยย่อยทั้งหลายดิ้นรนเอาเปรียบกันอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงตกเป็นเหยื่อแห่งการเอาเปรียบกันอย่างไม่รู้จักจบสิ้น และ “อภิมนุษย์” ก็คือ ลักษณะ “อรรถิภาวนิยม” ในความคิดปรัชญาของนิตเช่

7. อุดมการณ์ของอภิมนุษย์ตามทัศนะของนิตเช่ คือ การพัฒนามนุษยชาติจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าปราศจากการตื่นตัวในการแสวงหาอำนาจและการปกครอง ตลอดจนถึงการกำหนดให้มีคุณธรรมต่างๆ เช่น ความเมตตากรุณา ความเห็นอกเห็นใจ เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น หน้าที่อันสูงสุดของมนุษย์คือการมีอำนาจ

8. ไม่มีศีลธรรมที่ตายตัว ศีลธรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทั้งสิ้น กรอบการตัดสินดีเลวจึงเป็นเรื่องของอำนาจ ใครเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าผู้หนึ่งก็จะมีสิทธิกำหนดกรอบการตัดสินศีลธรรม ดังนั้น การตีค่าใหม่ให้กับศีลธรรมจึงส่งผลให้จริยศาสตร์ของนิตเช่เป็นจริยศาสตร์แบบอัตนิยม

5. สรุป

จากการเขียนบทความวิชาการเรื่อง การพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเช่ ที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาในประเด็นต่างๆ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอ สรุปประเด็นเหล่านั้นได้ดังนี้

1. มนุษย์ในทัศนะของนิตเช่ สรุปได้ว่า มนุษย์มีพลังอยู่สองแบบอยู่ในตัวคือ พลังไดโอนี่เซียนและพลังอพอลโลเนียน จากพลังทั้งสองนี้ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ และต้องการได้รับการพัฒนาอย่างถูกโดยยึดหลักนิวจิว์ เมื่อพลังทั้งสองในตัวมนุษย์ถูกควบคุมได้จะสามารถครอบงำผู้อื่น และทำให้ตนเองอยู่เหนือบุคคลอื่นได้ การครอบงำโดยความรู้ที่ตนเองมีเหนือผู้อื่นเป็นการนำพาไปสู่ความเป็นผู้เหนือมนุษย์ การใช้อำนาจในแนวคิดนี้เรียกว่า อำนาจเหนือ

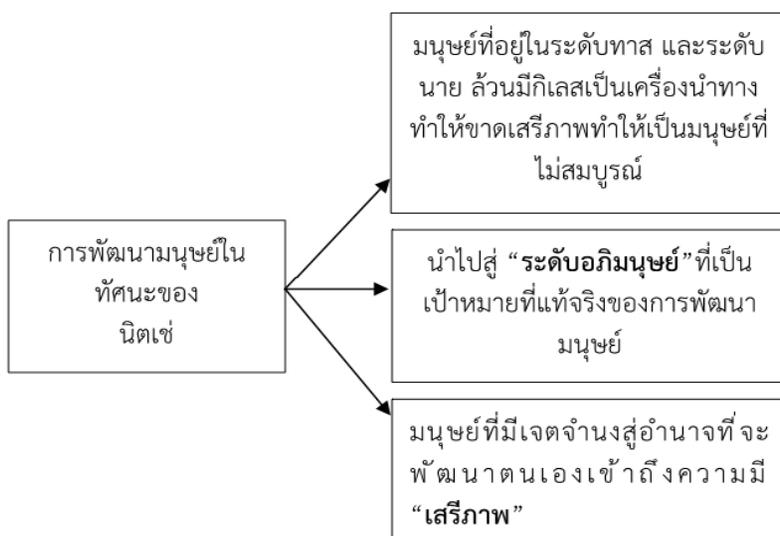
2. การพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเช่ สรุปได้ว่า มนุษย์มีพลังที่จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นอภิมนุษย์ได้ และนิตเช่ได้สรุปการพัฒนามนุษย์ไว้ 3 ระดับ มนุษย์ที่อยู่ในระดับทาส และระดับนาย ล้วนมีกิเลสเป็นเครื่องนำทางทำให้ขาดเสรีภาพจึงทำให้เป็นมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์ นิตเช่ยกย่องมนุษย์ที่มีเจตจำนงสู่อำนาจที่จะพัฒนาตนเองเข้าถึงความมีเสรีภาพเป็นระดับอภิมนุษย์ที่เป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนามนุษย์

3. เป้าหมายการพัฒนามนุษย์ของนิตเช่ สรุปได้ว่า มนุษย์มีพลังที่จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นอภิมนุษย์ได้ แต่ความเป็นอภิมนุษย์ของนิตเช่ไม่ได้มุ่งไปถึงขั้นบรรลุนิยามแบบศาสนา เพียงแต่มนุษย์เมื่อได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและเป็นอภิมนุษย์แล้วจะต้องเป็นผู้มีความกล้าหาญ รู้จักใช้เหตุผลสติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่เชื่อหรือยอมรับสิ่งใต้ง่ายๆ โดยปราศจากการตรวจสอบด้วยเหตุผล ต้องเป็นชีวิตที่มีพลังอำนาจสามารถควบคุมตนเองทั้งกาย และจิตใจ เข้าถึงเสรีภาพโดยไม่ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหา

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการเขียนบทความวิชาการเรื่อง การพัฒนามนุษย์ในทัศนะของนิตเช่ ที่ผู้เขียนได้นำเสนอมา ในประเด็นต่างๆ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่สรุปได้ว่า มนุษย์มีพลังที่จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นอภิมนุษย์ได้ และความเป็นอภิมนุษย์ถ้านำมาเพื่อการใช้ความหิวกระหายในอำนาจที่จะทำให้ตนเองได้มา ซึ่งชัยชนะโดยไม่คำนึงถึงความเจ็บของบุคคลอื่น แต่ที่จริงความเป็นอภิมนุษย์จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมมีจิตที่เป็นกุศลมีความปรารถนาดีสังคม ดังนั้นการพัฒนามนุษย์สู่ความเป็นอภิมนุษย์จึงเป็นเพียงระดับโลกียะที่เต็มด้วยความหิวกระหายในอำนาจที่สร้างความสุขบนความทุกข์เพื่อมนุษย์ด้วยกัน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษ maya และวิโรจน์ อินทนนท์. (2561). แนวคิดเรื่องอำนาจของเฟรดริช วิลเฮลม นิตเช่. *วารสารปณิธาน: วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา*, 14(2), 236-259.
- กীরติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาลัทธิต่อภิมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ไทยพัฒนาพานิช.
- _____. (2555). *นิตเช่: ผู้บุกเบิกแนวคิดหลังนวยุค ด้วยวิถีสู่อภิมนุษย์และซึ่งสุนทรีย์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2560). *สุขภาพทางปัญญา: จิตวิญญาณ ศาสนาและความเป็นมนุษย์*. นนทบุรี: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

- ธนุต์ม์ นันท์เพ็ญ. (2561). แนวคิดเรื่องมนุษย์ในนวนิยายชุดมาเฟียเลือดมังกร จากมุมมองของฟรีดริช นิทเช่.
วารสารปณิธาน: วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา, 14(2), 210-235.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2533). พุทธศาสนากับปรัชญา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- ฟรีดิช วิลเฮล์ม นิทเช่. (2550). ซาราตตรา (*Thus spoke Zarathustra*). แปลโดย ศัลย์ ศาลยาชีวิน.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โฆษิต.
- วนิดา คุดตวัส. (2523). ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมเรื่องนิจัวฎักกับการวิจารณ์จริยศาสตร์ของนิทเช่.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรีย์ ทรงประทุม. (2549). มิติใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ. (2561). ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอภิมนุษย์ของฟรีดริช นิทเช่. วารสารพุทธมัตต์
ศูนย์วิจัยธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 3(2), 11-17.